

az -ász végzet hozzáadásával. Mi történt itt? Tegyük a juh szóhoz ragokat! Juh-ra, juh-nak, juh-tól stb. Változott-e a juh szó jelentése? És ha ezt a végzetet tesszük hozzá: -ász, még mindig a juhról, az állatról van szó? Az -ász végződés tehát egészen új szót képzett a régiből. A juh állat, a juhász a juhok őrzője, ember.

Éppen így a *boldogtalan* szót is a *boldog* melléknévből képeztük a -*talan* végzet hozzáadásával. Ez is egészen más jelentésű szót eredményezett, mint volt.

A harmadik mondatban a *furulyált* szó a *furulya* szóból keletkezett, úgy, hogy a szóhoz az *l* végzetet tettük. Az előbbi főnév volt (furulya), az utóbbi már cselekvést jelentő szó, tehát ige: *furulyált*.

Az -*ász*, -*talan*, -*l* végzetek annyira megváltoztatták tehát a szavak értelmét, hogy az állatot jelentő szóból embert, a boldog állapotot jelentő szóból ennek éppen az ellenkezőjét, a boldogtalan állapotot jelentő szót kaptuk, végül az *l* végzet a furulya szóból, amely tárgyat jelent, cselekvést képzett.

Mivel ezek a végzetek a régi szavakból új jelentőségű szavakat képeztek, azért képző a nevük.

Azt a szót, amelyhez a képzők járulnak: *alapszónak* nevezzük, míg a képzővel alkotott új szó a *származékszó*. (A ragozásnál szótó volt és ragozott szó.)

A juhász szóban a juh az állapszó, -ász a képző, juhász a képzett vagy származékszó. Ha a származékszóban minden képzőjét elhagyjuk, megkapjuk a szó gyökerét.

A nyelv szókincsét tehát nemcsak a szóösszetétellel gyarapíthatjuk, hanem szóképzéssel is. A képzett szavak új jelentésű szók, tehát új szavak.

III. Begyakorlás. a) Iskolai feladat. Keressék ki alább mondatokból a képzett szavakat, keressék meg bennük az alapszót és a képzőt. Tudós legény Barna Peti, magát nagyon hányja-veti. Az ablaka alatt csergő patakocska, abban mosakodik páros galambocska. Az én rózsám takaros. A szállásom a zöld halom. Kondorosi csárda mellett, gulya, ménes ott deleget. Vásárhelyi pusztán voltam esikősbojtár.

b) *Házi feladat.* Az adott olvasmányból keressék ki és írják le a képzett szavakat.

1947. március 2. hete.

Általános iskola VI osztály.

A tanítás anyaga. Pósa Lajos: A márciusi ifjúság című költeménye.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az elmúlt órán tárgyalt olvasmány, költemény felújítása, számonkérése tartalmának.

b) *Ráhangelés.* A március 15-iki ünneppel kapcsolatos előkészületre hivatkozással.

c) *Célkitűzés.*

II. Tárgyalás. a) A költemény bemutatása.

A MÁRCIUSI IFJÚSÁG.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjúságnak!
Kibontották összegöngyölt
Zászlaját az igazságnak.
Minden szavuk égzengés volt,
Végig dörgött hazánk felett...
Koporsói mély álmából
Fölkeltette a nemzetet.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjúságnak!
Virág termett a nyomukban,
Mint a meleg napsugárnak.
Fönn lengették a lobogót,
Egy csöpp vér se hullott rája...
És kihajtott egy nap alatt
A szabadság rózsafája.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjúságnak!
Az érzések, gondolatok,
Mint a sasok, szállva szálltak.
Föl az égbe, le a földre,
Eget-földet csókolgatták...
És leverték egy kis dallal
A sajtónak vas lakatját.

Áldott legyen emléke a
Márciusi ifjúságnak!
Madárdalos, friss tavasz futt
Ormaira Ós-Budának.
Fölpattant a börtönajtó,
Hullott a lánc összetörve...
Dicső nevük, haló poruk
Da! övezze, virág földje!

(Pósa Lajos.)

b) A költemény olvasásával keltett élmények megbeszélése.

c) A költemény újbóli olvastatása, gondolatsoportonként.

d) A költeményt újból egészen elolvastatjuk.

e) Elmélyítés.

III. Összefoglalás. A költemény gondolatmenetének elmondása, felírása. Házi feladat: Mire tanítanak a márciusi ifjak?

Tornaünnepély.

1. Közös felvonulás.
2. Himnusz.
3. Közös szabadgyakorlat.
4. V., VI. osztályos futás.
5. III., IV. osztály ugrószekrény, ugrási gyakorlat, (gula).
6. V. osztály külön kéziszer-gyakorlat.
7. III., IV. osztály távolugrás, döntő.
8. VI. osztály gula-gyakorlatok.
9. III. osztály zenés kéziszer-gyakorlatok (bot, buzogány).
10. III., IV. osztály korlát-gyakorlatok.
11. V., VI. osztály talaj-gyakorlatok.
12. V., VI. osztály játék vagy kötélhúzás.
13. III., IV., osztály nyújtó-gyakorlat
14. V., VI. osztály távolugrás, döntő.
15. III., IV. osztály zenés kéziszer-gyakorlatok.
16. III., IV. osztály futás, döntő.
17. Tetszésszerinti gula-gyakorlatok.
18. Felvonulás, díjkiosztás.
19. Szózat.
20. Elvonulás a zászló előtt.